

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

X a Y proti Rumunsku

Typ rozhodnutí: rozsudek výboru (4. sekce)

Číslo stížností: 2145/16 a 20607/16

Datum: 19. 1. 2021

Složení senátu: Y. Grozev, *předseda senátu* (Bulharsko), F. Vehabović (Bosna a Hercegovina), I. A. Motoc (Rumunsko), G. Kucsko-Stadlmayer (Rakousko), P. Pastor Vilanova (Andorra), J. Schukking (Nizozemsko), A. M. Guerra Martins (Portugalsko)

[§ 1.–3. Průběh řízení před Soudem]

Ke skutkovému stavu

I. Stížnost č. 2145/16

A. Okolnosti případu

4. První stěžovatel, od narození zapsaný v evidenci obyvatel jako žena, se od dospívání začal oblékat a ve společnosti chovat jako chlapec. Jeho totožnost ženského pohlaví neodpovídala jeho mužské psychické a sociální identitě a v době svého vysokoškolského studia vyhledal odborné poradenství. V roce 2000, poté, co byl přijat do advokátní komory, začal působit jako advokát, tedy povolání, ve kterém „strohý“ styl oblékání lépe vyhovoval jeho genderové identitě.

5. V roce 2010 zahájil každotýdenní psychoterapeutická sezení.

6. Dne 24. 9. 2012 podstoupil psychiatrické vyšetření v psychiatrické léčebně Alexandra Obregia v Bukurešti. Při této příležitosti mu psychiatrička S. v souladu s klasifikací platnou v Rumunsku diagnostikovala poruchu genderové identity (syndrom transsexualismu). Lékařská zpráva vydaná psychiatrickou S. uváděla, že po stanovení diagnózy zahrnoval průběh péče několik fází: první etapa spočívala ve „zkušenosti skutečným životem“, jejímž cílem bylo studovat schopnost žít v roli požadovaného pohlaví; druhá fáze zahrnovala dobrovolné psychologické poradenství nebo v případě potřeby psychiatrické sledování; třetí fáze spočívala v hormonální substituční terapii; a čtvrtým krokem byla operace přeměny pohlaví. Lékařská zpráva uváděla, že se první stěžovatel omezil na to, že bude žít jako osoba uváděného pohlaví pouze v určitých kontextech, a proto ještě nedokončil „zkušenost skutečným životem“, a že by měla psychoterapeutická opatření pokračovat. Kromě toho doporučila hormonální terapii pro přeměnu pohlaví.

7. Dne 7. 10. 2012 první stěžovatel s doporučenou hormonální terapií začal.

8. Dne 17. 10. 2012 psycholog vydal zprávu potvrzující diagnózu poruchy genderové identity dotyčného.

9. V roce 2013 se první stěžovatel rozhodl podstoupit operaci přeměny pohlaví a obrátil se na kliniku v Bělehradě. Byl požádán, aby poskytl dvě lékařské zprávy doporučující požadovanou operaci, jednu od psychiatra a druhou od endokrinologa.

10. Dne 18. 6. 2013 psychiatricka S. doplnila lékařskou zprávu ze dne 24. 9. 2012 a dodala, že první stěžovatel absolvoval „zkušenost skutečným životem“ po dobu jednoho roku, že podstupuje hormonální terapii, a proto je provedení operace přeměny pohlaví doporučováno.

11. Podle prvního stěžovatele mu endokrinolog, který ho vyšetřil, odmítl vydat doporučení, dokud nebude vydáno soudní rozhodnutí o povolení takové operace.

B. Soudní řízení zahájené prvním stěžovatelem

1. Rozsudek soudu prvního stupně prvního obvodu Bukurešti ze dne 12. 6. 2014

12. Dne 21. 7. 2013 se první stěžovatel obrátil na místní radu prvního obvodu Bukurešti u soudu prvního stupně ve stejném okresu, a požádal ji, aby:

- povolila změnu jeho pohlaví z ženského na mužské;
- povolila administrativní změnu jeho křestního jména;
- povolila změnu jeho osobního číselného kódu uvedeného ve vnitrostátní evidenci fyzických osob;
- pověřila obecní úřad provedením nezbytných změn v evidenci obyvatel a vydáním nového rodného listu uvádějícího jeho nové křestní jméno a mužské pohlaví.

13. Předložil zejména lékařské zprávy ze dne 24. 9. a 17. 10. 2012 a ze dne 18. 6. 2013 (viz § 6, § 8 a § 10 výše).

14. Na podporu svého podání se první stěžovatel dovolával ustanovení Ústavy relevantních pro tento případ, článku 44 písm. i) a článků 57–58 zákona č. 119/1996, o průkazech totožnosti („zákon č. 119/1996“), a článků 3, 8 a 14 Úmluvy.

15. Vysvětlil, že kvůli záznamům v evidenci obyvatel jeho doklady totožnosti a profesní průkaz obsahují informace, které neodpovídají jeho genderové identitě, a že to od něj vyžaduje, aby bez ohledu na svůj soukromý život neustále informoval o své trans identitě.

16. Na jediném veřejném slyšení, které se konalo dne 5. 6. 2014, soud z moci úřední namítl nepřipustnost prvního požadavku s odkazem na rozhodnutí Ústavního soudu č. 530/2008 a předčasnost ostatních požadavků. Advokátka

stěžovatele požádala o odložení vyhlášení rozhodnutí, aby mohla podat písemné vyjádření. Ústně požádala o zamítnutí námitek vznesených soudem z moci úřední.

17. Při soudním slyšení stěžovatel v odpovědi na otázku soudu potvrdil, že žádný chirurg by s provedením chirurgického zákroku bez soudního rozhodnutí nesouhlasil. Zejména upřesnil, že

„i kdyby změny způsobené dvouletou hormonální léčbou [byly] viditelné, pokud žádný lékař v této zemi nech[ce] operaci provést bez soudního rozhodnutí, ne[má] jinou možnost, než získat soudní rozhodnutí, které tento zásah povolí“.

18. Dne 11. 6. 2014 podal první stěžovatel písemné vyjádření. Pokud jde o námitku nepřipustnosti prvního požadavku, tvrdil zejména, že předmětem jeho podání nebylo získat povolení podstoupit terapii k přeměně pohlaví (kterou navíc zahájil v roce 2012), nebo dokonce operaci přeměny pohlaví, – která v jeho očích představovala masivní zásah do fyzické integrity osoby, – ale získat povolení ke změně jeho údajů o osobním stavu, které by odpovídaly jeho genderové identitě. Podpůrně uvedl, že v každém případě v Rumunsku nebyl žádný lékař připraven provést operaci přeměny pohlaví bez soudního rozhodnutí, které by ji povolovalo. Pokud jde o námitku předčasnosti ostatních požadavků, tvrdil, že požadavek prokázání provedení operace přeměny pohlaví k povolení změny údajů o osobním stavu představuje neoprávněný zásah do výkonu sexuální autonomie a respektování fyzické nedotknutelnosti osoby.

19. Rozhodnutím ze dne 12. 6. 2014 soud prvního stupně prvního obvodu Bukurešti odmítl první požadavek podání prvního stěžovatele jako nepřipustný a ostatní požadavky pro předčasnost.

20. Soud rozhodl, že první požadavek vznesený prvním stěžovatelem směřoval k povolení chirurgického zákroku přeměny pohlaví, toto povolení však považoval za odporující ustanovením Ústavy chránícím soukromý život a článek 8 Úmluvy. Dodal, že ve svém rozhodnutí č. 530/2008 Ústavní soud uvedl, že soudní rozhodnutí o změně údajů v evidenci obyvatel se týkalo pouze jejich právní povahy a právního postavení osoby a že nemůže ovlivnit intimní život osoby (viz § 65 výše). Soud dále upřesnil, že rozsudky Soudu (včetně zejména rozsudku ve věci *Christine Goodwinová proti Spojenému království*), na které první stěžovatel odkazoval, kritizovaly pouze odmítnutí vnitrostátních orgánů změnit údaje týkající se osobního stavu osoby poté, co podstoupil operaci změny pohlaví, a nikoli předem.

21. [Citace relevantní části soudního rozhodnutí]

2. Konečný rozsudek krajského soudu v Bukurešti ze dne 9. 3. 2015

22. První stěžovatel se proti rozsudku soudu prvního stupně odvolal a především namítal, že došlo ke změně předmětu jeho podání. V tomto ohledu upřesnil, že jeho cílem nebylo získat povolení podstoupit operaci přeměny pohlaví, ale získat povolení ke změně údajů týkajících se jeho genderové identity

v příslušných dokumentech o osobním stavu. V jeho očích se tato údajná změna cíle ve skutečnosti rovnala odepření spravedlnosti. Kromě toho se první stěžovatel domníval, že závěry prvního soudu, které definují pojem „pohlaví“ pouze odkazem na biologický aspekt, nebo ty, které podmiňují změny dokumentů o osobním stavu předchozím provedením přeměny pohlaví, postrádají jakýkoli právní základ. Kromě toho se dovolával článků 3 a 8 Úmluvy a odkazoval na judikaturu Soudu a v tomto ohledu argumentoval tím, že právo na respektování soukromého života a právo nebýt vystaven špatnému zacházení znamená právo určit svou genderovou identitu a dosáhnout změny dokumentů o osobním stavu tak, aby v nich jím vybraná genderová identita byla zohledněna bez předchozí povinnosti podstoupit takovou operaci a poskytnout o tom důkaz. Dodal, že ve srovnání s cisgender osobami je diskriminační a v rozporu s článkem 14 Úmluvy a Protokolem č. 12 k Úmluvě podmínit právo transsexuální osoby na změnu dokumentů o osobním stavu v souladu s její genderovou identitou předložením důkazu o provedení nezvratného procesu přeměny pohlaví.

23. První stěžovatel nechal vložit do spisu lékařskou zprávu ze dne 16. 10. 2014 vystavenou psychiatrickou S., která potvrzuje, že po dobu dvou let podstupoval „zkušenost skutečným životem“, přičemž doporučila pokračování hormonální terapie a provedení operace přeměny pohlaví. Stěžovatel též předložil doporučující dopis datovaný téhož dne, ve kterém tatáž psychiatricka potvrdila, že jeho současný tělesný vzhled je mužský, že se hlásí k příslušnosti k mužskému pohlaví a že se nechává nazývat mužským křestním jménem. Psychiatricka orgánům dohledu, jímž byl tento dopis adresován, doporučila, aby respektovaly přání prvního žadatele, aby se předešlo trapným situacím, podněcování k nenávisti nebo jinému trestnému jednání.

24. První stěžovatel rovněž předložil lékařskou zprávu ze dne 27. 10. 2014 potvrzující, že mezitím podstoupil dvojitou mastektomii na klinice v Kišiněvě.

25. Konečným rozsudkem ze dne 9. 3. 2015 krajský soud v Bukurešti zamítl odvolání prvního stěžovatele a potvrdil všechny závěry soudu prvního stupně.

26. Rozsudek byl stěžovateli oznámen dne 23. 7. 2015.

C. Odjezd prvního stěžovatele do Spojeného království

27. V srpnu 2014 se z důvodu nemožnosti získat úpravu dokladů totožnosti a žít v souladu se svou genderovou identitou první stěžovatel přestěhoval do Spojeného království.

28. Od roku 2015 stěžovatel žije v páru.

29. V dubnu 2015 stěžovatel jednostranným právním jednáním (*deed poll*) změnil svá křestní jména na mužská.

30. V květnu 2015 obdržel britský řidičský průkaz, ve kterém je zmíněno mužské pohlaví a jeho mužská křestní jména. Rovněž si otevřel bankovní účet a podepsal smlouvy s poskytovateli kolektivních služeb (například vodné) pod svou

novou genderovou identitou. V roce 2015 a dále od roku 2017 pracoval jako tlumočnick a v březnu 2018 obdržel diplom tlumočnicka ve veřejné správě.

31. Dle stěžovatele se v roce 2016 nemohl zúčastnit závěrečné zkoušky, aby se mohl stát advokátem, jelikož neměl doklad totožnosti, na kterém by byla uvedena mužská křestní jména, která použil k zápisu k předchozím zkouškám.

32. Dne 23. 3. 2018 stěžovatel obdržel osvědčení o uznání genderové identity (*Gender Recognition Certificate*), které potvrzuje, že splnil požadavky pro právní uznání požadovaného pohlaví. Tento dokument nemůže být použit jako prostředek identifikace.

33. Stěžovatel tvrdí, že musí neustále trpět nepříjemnosti způsobené nesouladem mezi ženskými údaji uvedenými v dokladech vydaných rumunskými orgány na jedné straně a mužskými údaji v různých dokumentech získaných ve Spojeném království.

I. Stížnost č. 20607/16

A. Okolnosti případu

34. Druhý stěžovatel, zapsaný od narození v evidenci obyvatel jako žena, se od útlého věku začal oblékat a ve společenských vztazích chovat jako chlapec. Jeho totožnost ženského pohlaví neodpovídala jeho mužské psychické a sociální identitě, a tak zahájil přechodovou fází tím, že se ve společnosti představoval jako muž.

35. V roce 2009, poté, co mu několik lékařů diagnostikovalo syndrom transsexualismu (spojený s „Turnerovým syndromem“), pokračoval ve „zkušenosti skutečným životem“ a ve svých sociálních a profesních vztazích přebíral mužskou identitu.

36. V roce 2011 pod vedením endokrinologa zahájil hormonální terapii.

37. Dne 28. 11. 2011 se podrobil psychologickému vyšetření, které potvrdilo, že nadále přebírá mužskou identitu a že je ochoten podstoupit operaci přeměny pohlaví.

B. První podání k soudu

38. Dne 14. 12. 2011 se druhý stěžovatel obrátil na místní radu třetího obvodu Bukurešti u soudu prvního stupně ve stejném obvodu a požádal ji, aby:

- povolila operaci přeměny pohlaví;
- povolila změnu jeho pohlaví z ženského na mužské;
- povolila administrativní změnu jeho křestního jména;
- povolila změnu jeho osobního číselného kódu uvedeného ve vnitrostátní evidenci fyzických osob;

- pověřil obecní úřad provedením nezbytných změn v evidenci obyvatel a vydáním nového rodného listu uvádějícího jeho nové křestní jméno a mužské pohlaví.

39. Na podporu svého podání se druhý stěžovatel dovolával ustanovení Ústavy relevantních pro tento případ, článku 44 písm. i) a článků 57–58 zákona č. 119/1996, článku 4 odst. 1 nařízení vlády č. 41/2003 o zápisu nebo administrativní změně jmen fyzických osob (dále „nařízení vlády č. 41/2003“) a článku 8 Úmluvy. Na podporu svých tvrzení předložil několik lékařských zpráv.

40. Konečným rozsudkem ze dne 23. 5. 2013 soud prvního stupně třetího obvodu Bukurešti částečně vyhověl návrhu druhého stěžovatele, vyhověl prvnímu požadavku a zamítl ostatní požadavky z důvodu předčasnosti. Uvedl, že jakmile bude provedena operace přeměny pohlaví, bude dotyčná osoba oprávněna požadovat změnu křestního jména přímo od správních orgánů, přičemž upřesnil, že jsou k tomu příslušné podle článku 4 odst. 1 nařízení vlády č. 41/2003. Soud nicméně druhého stěžovatele informoval o těchto skutečnostech:

„právo (...) na změnu křestního jména, na úpravu v evidenci obyvatel a na vydání nového rodného listu se stane ‚aktuálním‘ až po provedení operace přeměny pohlaví.“

C. Správní kroky a druhé podání k soudu

41. Blíže neurčeného data si druhý stěžovatel uvědomil pokusnou povahu operace přeměny pohlaví v Rumunsku a extrémní nákladnost takové operace v zahraničí. Kromě toho upozornil na invazivní povahu tohoto zákroku a jeho nezpůsobilost umožnit úplné přidělení pohlaví. Aniž by vyloučil, že operaci přeměny pohlaví v budoucnu podstoupí, chápal, že to v přiměřené době nebude možné.

42. Dne 17. 4. 2013 se druhý stěžovatel podrobil psychiatrickému vyšetření v psychiatrické léčebně Alexandra Obregia v Bukurešti. Při této příležitosti psychiatricka S. potvrdila diagnózu poruchy genderové identity (syndrom transsexualismu). Vydaná lékařská zpráva uváděla, že druhý stěžovatel žil jako osoba uváděného pohlaví, a proto absolvoval „zkušenost skutečným životem“, a že psychoterapeutické sledování není nutné, jelikož dotyčný přiměřeně kontroluje poruchu sexuální identity, kterou trpí. Dále doporučila pokračování v hormonální terapii.

43. V dubnu 2014 druhý stěžovatel podstoupil dvojitou mastektomii na klinice v Bukurešti.

44. V této souvislosti dne 20. 5. 2014 podal u místní rady třetího obvodu Bukurešti žádost o administrativní změnu svého křestního jména a pohlaví, jakož i o vydání nového rodného listu. Uvedená místní rada k blíže neurčenému datu jeho žádost zamítlá z důvodu předčasnosti, přičemž měla za to, že pro úpravu v evidenci obyvatel je nezbytná předchozí operace přeměny pohlaví a nové soudní rozhodnutí.

45. [Lékařská zpráva ze dne 28. 5. 2014]

46. Dne 3. 7. 2014 podal druhý stěžovatel, zejména na základě závěrů výše uvedené lékařské zprávy a provedení oboustranné mastektomie, návrh podobný návrhu, který podal v prosinci 2011 (viz § 38 výše), s výjimkou prvního požadavku. Na podporu svého podání požádal o vyslechnutí svědka, který by mohl potvrdit, že žije pod svou novou mužskou identitou, a do spisu uložil kopii konečného rozsudku soudu prvního stupně v Craiově ze dne 12. 12. 2012, který správním orgánům nařídil provést podobné změny, které sám požadoval, přestože nebyla provedena žádná operace přeměny pohlaví.

1. Rozhodnutí soudu prvního stupně třetího okresu v Bukurešti ze dne 3. 4. 2015

47. Rozhodnutím ze dne 3. 4. 2015 soud prvního stupně třetího obvodu Bukurešti odmítl podání druhého stěžovatele. [Citace části rozhodnutí soudu.]

2. Konečný rozsudek krajského soudu v Bukurešti ze dne 7. 1. 2016

48. Dne 9. 9. 2015 druhý stěžovatel podal proti výše zmíněnému rozhodnutí odvolání ke krajskému soudu. V první řadě tvrdil, že jeho právo na spravedlivý proces a zásada kontradiktornosti byly porušeny, jelikož přestože se rozhodnutí z roku 2013, které se ho týkalo, nedovolával, sloužilo jako základ pro rozhodnutí soudu prvního stupně o jeho návrhu a že toto rozhodnutí nebylo předmětem debat. Argumentoval tím, že na rozdíl od toho, co požadoval během prvního podání, v rámci tohoto nového podání požadoval úpravu údajů v evidenci obyvatel ještě před provedením chirurgického zákroku přeměny pohlaví s ohledem na znění nejnovějších lékařských zpráv, které z lékařského hlediska potvrzují jeho příslušnost k mužskému pohlaví. Zadruhé tvrdil, že napadené rozhodnutí není odůvodněné, jelikož soud prvního stupně dle jeho názoru všechny lékařské zprávy ignoroval. Zatřetí tvrdil, že toto rozhodnutí je v rozporu s praxí vnitrostátních soudů nařizujících změnu údajů týkajících se pohlaví, křestního jména nebo osobního číselného kódu bez operace změny pohlaví – praxí znázorněnou dvěma vnitrostátními rozhodnutími vydanými v letech 2006 a 2008, které stěžovatel předložil před krajským soudem. Konečně s odkazem na judikaturu Soudu týkající se transgender osob argumentoval, že výše uvedené rozhodnutí rovněž porušilo jeho právo na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

49. Dne 3. 12. 2015 krajský soud ukončil rozpravu a svolal jednání.

50. Dne 7. 12. 2015 soud nicméně rozhodl o znovuotevření případu, jelikož měl za to, že bylo zapotřebí dalšího vyjasnění. Vyzval účastníky řízení, aby se dostavili dne 7. 1. 2016 a posoudili užitečnost právně lékařských znaleckých posudků v oblasti antropologie.

51. Druhý stěžovatel předložil stručné prohlášení, ve kterém uvedl důvody, které dle jeho názoru brání provedení právně lékařského znaleckého posudku v této věci. (...)

52. Na jednání dne 7. 1. 2016 krajský soud v Bukurešti rozhodl, že v projednávané věci není nutné vykonávat právně lékařské znalecké posudky.

53. Konečným rozsudkem z téhož dne krajský soud zamítl odvolání druhého stěžovatele, čímž v zásadě potvrdil odůvodnění soudu prvního stupně. Rovněž poznamenal, že vnitrostátní a mezinárodní praxe v rumunském systému nepředstavuje pramen práva a že se judikatura Soudního dvora Evropské unie nezabývala změnou osobního stavu, ale diskriminačním zacházením, pokud jde o výpověď ze zaměstnání nebo sociální práva. (...)

D. Třetí podání k soudu

54. V červnu 2017 stěžovatel podstoupil chirurgické odstranění vnitřních ženských pohlavních orgánů (totální hysterektomii s oboustrannou adnexektomií), po níž dne 17. 10. 2017 na klinice v Rumunsku následoval zákrok k transformaci vnějších ženských genitálií na mužské (metoidioplastika). Dne 30. 10. 2017 lékař odpovědný za chirurgické zákroky doložil dokončení přeměny pohlaví. Po pooperačních komplikacích stěžovatel v následujících měsících podstoupil několik dalších operací. Dopisem ze dne 30. 8. 2018 chirurg informoval soud prvního stupně ve třetím obvodu Bukurešti, že po pooperačních komplikacích je pro dokončení přeměny pohlaví nutný ještě další zákrok.

55. Dne 7. 8. 2017 stěžovatel v průběhu lékařského ošetření předložil nový návrh, přičemž zopakoval požadavky svého druhého podání (§ 46 výše). Dovolával se článku 8, článku 43 písm. I) a článku 57 zákona č. 119/1996, ustanovení Ústavy relevantních pro tento případ, jakož i článků 3, 8 a 14 Úmluvy.

56. Konečným rozsudkem ze dne 21. 11. 2017 soud prvního stupně ve třetím obvodu Bukurešti vyhověl návrhu stěžovatele a povolil změnu pohlaví v jeho dokladu totožnosti z ženského na mužské, změnu jeho křestního jména a jeho osobního číselného kódu ve vnitrostátní evidenci fyzických osob; rovněž nařídil místní radě provést nezbytné změny v evidenci obyvatel a vydat dotyčnému nový rodný list s uvedením nových údajů.

57. Soud přitom vycházel z článku 44 písm. I) zákona č. 119/1996, čl. 4 odst. 2 písm. I) nařízení vlády č. 41/2003 a judikatury Soudu (*Christine Goodwinová proti Spojenému království; a Pretty proti Spojenému království*). Konstatoval zejména, že stěžovateli byla stanovena diagnóza transsexualismu a že dokončil chirurgickou přeměnu pohlaví.

E. Právní uznání genderové identity stěžovatele

58. Dne 3. 5. 2018 stěžovatel obdržel nový doklad totožnosti, který uváděl mužské křestní jméno, mužské pohlaví a osobní číselný kód odpovídající mužskému pohlaví.

59. Dne 6. 6. 2018 stěžovatel obdržel nový rodný list se stejnými údaji, jaké byly uvedeny na jeho dokladu totožnosti.

Relevantní právní rámec a praxe

[§ 60.–90. Relevantní právní rámec a praxe]

Právní posouzení

[§ 91.–100. I. Předběžné posouzení

§ 101. II. Spojení stížností]

K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

102. Stěžovatelé v první řadě vyčítají rumunskému státu, že nevytvořil jasný právní řád ve věcech právního uznání změny pohlaví. Povinnost podstoupit chirurgický zákrok přeměny pohlaví – který může vést k jejich sterilizaci – za účelem změny osobního stavu pak vnímají jako porušení svého práva na respektování soukromého života. Namítají, že tento požadavek představuje zásah bez právního základu, který nesleduje žádný legitimní cíl a který není nezbytný v demokratické společnosti. Dovolávají se článku 8 Úmluvy, který zní následovně:

Článek 8

„1. Každý má právo na respektování svého rodinného a soukromého života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

103. První stěžovatel se rovněž dovolává článku 3 Úmluvy, který zní následovně:

Článek 3

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

104. Jako pánu právní kvalifikace skutkového stavu případu se Soudu jeví vhodné tvrzení stěžovatelů posoudit pouze na poli článku 8 Úmluvy (*A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, § 149; *Radmilja a další proti Chorvatsku*, § 126; a *S. V. proti Itálii*, § 31).

A. K přijatelnosti

[§ 105.–108. 1. K použití článku 8 Úmluvy

§ 109.–115. 2. Ke statutu oběti a k povaze stížnosti *actio popularis* podané

Y]

3. Závěr ohledně přijatelnosti

116. Soud uvádí, že stížnost není zjevně neopodstatněná ani nepřijatelná z jiných důvodů uvedených v čl. 35 Úmluvy. Stížnost tedy musí být prohlášena za přijatelnou.

B. K meritu věci

[§ 117.–131. 1. Vyjádření stran

§ 117.–123. a) Stěžovatelé

§ 124.–131. b) Vláda

§ 132.–144. 2. Vyjádření třetích stran

§ 132.–134. a) Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (UNHCHR – „Úřad Vysokého komisaře“)

§ 135.–139. b) Transgender EUROPE (TGEU) a ILGA Europe

§ 140.–144. c) Organizace Accept]

3. Posouzení Soudem

a) K otázce, zda se případ týká pozitivní povinnosti či zásahu

145. Soud poznamenává, že se stížnost stěžovatelů týká odmítnutí vnitrostátních úřadů právně uznat příslušnost k mužskému pohlaví a změnit jejich osobní stav s důsledky, které z toho plynou. V tomto ohledu stěžovatelé tvrdí, že neexistence vhodného právního rámce v souladu s článkem 8 Úmluvy úřadům umožnila od nich požadovat další podmínku pro vyhovění žádosti, a to operaci přeměny pohlaví. Soud rovněž poznamenává, že strany naznačují, že se stížnost týká „zásahu“, stejně jako pozitivní povinnosti státu (§ 117 a 124 výše).

146. Soud připomíná, že jestli má článek 8 Úmluvy za hlavní cíl chránit jednotlivce před svévolnými zásahy veřejné moci, neukládá státu pouze povinnost se takových zásahů zdržet: kromě tohoto poměrně negativního závazku existují pozitivní povinnosti, které jsou vlastní účinnému respektování soukromého nebo rodinného života (*Söderman proti Švédsku*, § 78). Soud totiž v předchozích případech uvedl, že článek 8 státům ukládá pozitivní povinnosti zajistit svým občanům právo na účinné respektování fyzické a morální integrity. Tato povinnost může navíc zahrnovat přijetí zvláštních opatření, zejména zavedení účinného a dostupného postupu na ochranu práva na soukromý život nebo vytvoření regulačního rámce zavádějícího soudní a vymahatelný mechanismus, jehož cílem je ochrana práv jednotlivců, jakož i případné provádění příslušných opatření v různých kontextech (*Hämäläinen proti Finsku*, § 63, a zde citované případy).

147. V podobných případech považoval Soud za vhodnější se zabývat námitkami souvisejícími s odmítnutím změny pohlaví z hlediska pozitivní povinnosti zajistit respektování genderové identity jednotlivců (viz např. *Hämäläinen proti Finsku*, § 62–64; *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, § 99; *S. V. proti Itálii*, § 60–75; a *X. proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie*, § 63–65).

148. Obecné zásady použitelné na posouzení pozitivních povinností státu jsou srovnatelné s těmi, které upravují posouzení jeho negativních povinností, a ty byly shrnuty v rozsudku *Hämäläinen proti Finsku* (§ 65–67; a případy, které zde byly citovány). V obou případech je třeba zohlednit spravedlivou rovnováhu, kterou je třeba nastolit mezi veřejným zájmem a zájmem dotčeného jednotlivce. Kromě toho pokud jde o vyvážení protichůdných zájmů, Soud zdůraznil zvláštní význam otázek týkajících se jednoho z nejdůležitějších aspektů soukromého života, a to sice práva na sexuální identitu, což je oblast, ve které smluvní státy požívají omezený prostor pro uvážení (*A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, § 123; a *S. V. proti Itálii*, § 62).

149. Vzhledem k rozsahu stížností stěžovatelů, jakož i ke skutkovému stavu a vyjádření třetích stran, se Soud domnívá, že v projednávané věci je hlavní otázkou, zda stávající právní rámec a rozhodnutí přijatá vůči stěžovatelům umožňují dojít k závěru, že stát splnil svou pozitivní povinnost respektovat jejich soukromý život.

b) K existenci vhodného zákonného rámce pro právní uznání změny pohlaví

150. Pokud jde o existenci řízení o právním uznání změny pohlaví, která umožňuje stěžovatelům uplatnit svá práva, vláda tvrdí, že v Rumunsku existuje jasný právní rámec – vyvozený z ustanovení čl. 43 písm. i) zákona č. 119/1996 a čl. 4 odst. 2 písm. l) nařízení vlády č. 41/2003 – který vyžaduje pouze to, aby jakákoli změna odkazu na pohlaví v dokumentech o osobním stavu byla provedena na základě soudního rozhodnutí. Tento právní rámec byl formulován dostatečně velkoryse, aby soudy mohly po vypracování obvyklých standardů přijímat návrhy podobné těm, které podali stěžovatelé (§ 124 výše). Stěžovatelé na druhé straně tvrdí, že normativní rámec je zjevně nedostatečný a postrádá jasnost a předvídatelnost a že vedl k rozdílné judikatuře týkající se právního uznání genderové identity.

151. Soud v první řadě konstatuje, že rumunské právo nestanoví žádný zvláštní postup pro žádost o právní uznání změny pohlaví, jako je tomu například v Itálii (*S. V. proti Itálii*, § 64). Vnitrostátní soudy navíc samy uvedly, že rumunské právo žádný zvláštní postup pro „změnu pohlaví osoby“ nestanoví, nebo že jej stanoví pouze implicitně tím, že upravuje jeho účinky (§ 67 výše). Je však třeba poznamenat, že ustanovení, kterých se vláda dovolává a která jsou citovaná v předchozím odstavci, umožnila transgender osobám získat uznání změny jejich pohlaví a osobního stavu. Ústavní soud navíc ve svém rozhodnutí z roku 2008 připustil možnost změny pohlaví soudní cestou (viz § 65 výše). Konečně občanskoprávní soudy, které rozhodovaly o návrzích stěžovatelů, se domnívaly, že rumunské právo umožňuje uznání změny pohlaví (viz § 21, § 25, § 47 a § 53 výše).

152. S ohledem na výše uvedené je Soud připraven přijmout, že v rumunském právu existoval právní základ, který umožňoval zahájení řízení za účelem věcného posouzení žádosti o změnu pohlaví (viz, *mutatis mutandis*, *Y. T.*

proti Bulharsku, § 66; ve kterém neexistence řízení vyhrazeného pouze na změnu pohlaví neumožnila Soudu dospět k závěru, že soudům bylo bráněno v posouzení žádosti stěžovatele; a, *a contrario*, *X. proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie*, § 68, ve kterém vzal Soud v úvahu, že vláda nepředložila důkazy vedoucí k zavedení soudní praxe změny pohlaví za účelem zaplnění mezery v právních předpisech).

153. Soud dále připomíná doporučení vydaná mezinárodními orgány včetně Výboru ministrů a Parlamentního shromáždění Rady Evropy, jakožto i Vysokým komisařem OSN pro lidská práva nebo Nezávislého odborníkem na ochranu proti násilí a diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity, které vyzývají státy, aby přijaly postupy umožňující změny jména a pohlaví v úředních dokumentech rychle, transparentně a přístupně (§ 79–81 výše; viz také *X. proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie*, § 70; a *Y. T. proti Bulharsku*, § 73). V tomto ohledu Soud zdůrazňuje, že nezpochybnil volbu zákonodárců, že svěřili rozhodování o změnách údajů transsexuálních osob v evidenci obyvatel soudnímu orgánu spíše než správnímu orgánu, jako takovou (*S. V. proti Itálii*, § 69).

154. Soud obecně konstatuje, že strany se neshodují, pokud jde o jasnost a předvídatelnost rumunského práva ve věcech právního uznání pohlaví (viz § 150 výše). Kromě toho řada aktérů z vnitrostátního nevládního sektoru (viz zpráva zveřejněná v roce 2014, § 78 výše) nebo mezinárodního nebo evropského institucionálního sektoru (viz Závěrečná doporučení Výboru OSN pro lidská práva ze dne 6. 11. 2017, § 89 výše; a Zpráva o Rumunsku zveřejněná ECRI dne 5. 6. 2019, viz § 90 výše) vyvolala obavy z nejasnosti právních předpisů a postupů týkajících se změny genderové identity v evidenci obyvatel v Rumunsku. Soud nicméně uznává obtíže, s nimiž se potýkají vnitrostátní soudy při řešení citlivých a neustále se vyvíjejících otázek.

155. Soud rovněž podotýká, že pokud jde o postup při uznávání změny pohlaví, jakož i o příslušnost soudu nebo žalovaného, proti kterému má být návrh podán, příklady rozhodnutí poskytnutých vládou nebo prvním stěžovatelem ukazují zaváhání (viz § 67–72 výše). Kromě toho, pokud jde o podmínky, které je třeba splnit za účelem získání právního uznání změny pohlaví a změny osobního stavu, Soud konstatuje, že se vyvinula odlišná judikatura týkající se požadavku předchozí operace změny pohlaví, přinejmenším v době podání návrhu stěžovateli. Zdá se tedy, že některé soudy měly za to, že právní ustanovení (zákon č. 119/1996 a vládní nařízení č. 41/2003) nutně vyžadovala předchozí rozhodnutí povolující chirurgický zákrok na genitáliích (viz § 74 výše). Stěžovatelé mimoto tvrdí, že lékařská praxe spočívala v tom, že výkon jakéhokoli chirurgického zákroku byl podmíněn soudním rozhodnutím, které buď povoluje provedení operace, nebo změnu osobního stavu (§ 17 a § 123 *in fine* výše). Je samozřejmě pravda, že v jiných případech soudy podaným návrhům vyhověly, i když nedošlo k chirurgickému zákroku přeměny pohlaví (viz § 74 a § 77 výše).

156. Rozdílnost judikatury a zaváhání procesní povahy mohou rovněž vysvětlit postup soudců, kteří nakonec překvalifikovali požadavky stěžovatelů, a

to i přes jimi poskytnutá upřesnění ohledně povahy jejich žádosti (§ 18, § 22 a § 48 výše).

157. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že rumunský právní rámec týkající se právního uznání pohlaví nebyl jasný, a tudíž ani předvídatelný.

c) K požadavku chirurgického zákroku změny pohlaví před změnou občanského stavu

158. Soud na úvod připomíná, že plně připouští, že zachování zásady nemožnosti disponovat osobním stavem, záruky pravdivosti a souladu osobního stavu a obecněji požadavku právní jistoty je ve veřejném zájmu a odůvodňuje zavedení přísných postupů s cílem ověřit zejména základní požadavky žádosti o právní změnu totožnosti (viz, *mutatis mutandis*, *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, § 132; *S. V. proti Itálii*, § 69).

159. V projednávaném případě z písemností ve spise vyplývá, že vnitrostátní soudy konstatovaly skutečnost, že stěžovatelé byli transsexuální, na základě podrobných informací o jejich psychologickém a zdravotním stavu, jakož i jejich způsobu společenského života. Zejména zjistily, že stěžovatelé podstoupili hormonální léčbu a že před nebo v průběhu řízení podstoupili mastektomii. Odmítly však uznat změnu pohlaví nebo povolit změnu údajů v evidenci obyvatel z důvodu, že stěžovatelé nepodstoupili chirurgický zákrok přeměny pohlaví na genitálu (§ 21, § 25, § 47 a § 53 výše). Soudy se tedy domnívaly, že zásada sebeurčení není dostatečná k vyhovění podaným žádostem o změnu pohlaví.

160. Soud nicméně poznamenává, že stěžovatelé si nepřejí podstoupit takové zásahy před právním uznáním změny jejich pohlaví a z tohoto jediného důvodu, a v podstatě se dovolávají svého práva na sebeurčení. V tomto se projednávaný případ liší od situace stěžovatelů v nedávných věcech *S. V. proti Itálii* a *Y. T. proti Bulharsku*, v nichž si stěžovatelé přáli podstoupit takové chirurgické zákroky, aby podle jejich názoru dokončili proces přeměny pohlaví. Oproti tomu se projednávaný případ podobá situaci stěžovatelů ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, v němž bylo uznání přeměny pohlaví podmíněno provedením operace nebo sterilizací, což dotyční nechtěli podstoupit.

161. Soud na úvod připomíná, že na rozdíl od věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii* stěžovatelé v projednávaném případě nijak zvlášť netrvají na aspektu požadovaného zákroku týkajícího se sterilizace, ačkoli uznávají, že zákrok může k takovému výsledku vést. V každém případě, stejně jako operace nebo sterilizace dotčených ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, operace přeměny pohlaví na genitálu, kterou rumunské soudy požadovaly od stěžovatelů, kteří si ji nepřáli podstoupit, zjevně zasáhla do jejich fyzické integrity. Ve francouzském kontextu však Soud již rozhodl, že jakákoli nejednoznačnost v řízení o právním uznání změny pohlaví je problematická, neboť jde o fyzickou integritu této osoby na poli článku 8 Úmluvy (*idem*, § 116–117).

162. V tomto ohledu Soud poukazuje na to, že se vyvinula rozdílná judikatura týkající se požadavku předchozího chirurgického zákroku přeměny pohlaví, přinejmenším v době podání stěžovatelů (viz § 155 výše).

163. Soud vzal dále na vědomí argument stěžovatelů, že vláda sama uznala, že vnitrostátní právo nestanovilo požadavek podstoupit operaci přeměny pohlaví za účelem získání právního uznání změny pohlaví, což byl však požadavek, který odůvodňoval zamítnutí jejich žádosti (§ 124 výše).

164. Dále Soud poznamenává, že v rámci řízení zahájeného stěžovateli soudy nijak nepodpořily své odůvodnění, pokud jde o přesnou povahu veřejného zájmu vyžadujícího nepovolení právní změny pohlaví, a v rámci přiznaného prostoru pro uvážení, ať už je jakkoli úzký, neprovedly srovnání těchto zájmů s právem stěžovatelů na uznání jejich sexuální identity. Za těchto podmínek Soud nemůže určit, jaké jsou důvody veřejného zájmu, které vedly k odmítnutí sjednocení sexuální identity stěžovatelů s odpovídajícím zápisem do evidence obyvatel. Je pravda, že vláda ve svém písemném vyjádření Soudu uvedla důvody veřejného zájmu, které by se mohly v projednávané věci uplatnit (viz § 128 výše). Předložila je však pouze za účelem odůvodnění nezbytnosti soudního rozhodnutí, tedy soudní povahy řízení, a nikoli k odůvodnění požadavku operace přeměny pohlaví. V důsledku toho se Soud domnívá, že za okolností projednávaného případu tyto důvody nemohou zhojit opomenutí vnitrostátních soudů.

165. Soud v tomto vidí rigiditu úvah o uznání sexuální identity stěžovatelů, která je na nerozumně dlouhou a nepřetržitou dobu postavila do znepokojivé situace, která v nich vzbuzovala pocity zranitelnosti, ponížení a úzkosti (viz, *mutatis mutandis*, *Christine Goodwinová proti Spojenému království*, § 77–78). Stejně jako ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii* postavily vnitrostátní soudy stěžovatele, kteří si nepřáli chirurgický zákrok přeměny pohlaví, před neřešitelné dilema: buď tento zákrok navzdory sobě samým podstoupit a upustit od úplného uplatnění práva na respektování fyzické integrity, které vyplývá zejména z práva na respektování soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy, ale také článkem 3 Úmluvy, nebo se vzdát uznání vlastní sexuální identity, které rovněž spadá pod právo na respektování soukromého života. Soud toto považuje za narušení spravedlivé rovnováhy, kterou mají státy, jež jsou smluvními stranami této Úmluvy, zachovávat mezi veřejným zájmem a zájmy dotčených osob (viz § 132 výše).

166. Soud mimoto poznamenává, že projednávaná věc se týká témat, která se v členských státech Rady Evropy neustále vyvíjí. Uvádí, že počet zemí, které vyžadují chirurgický zákrok pro přeměnu pohlaví jako předpoklad právního uznání genderové identity, se neustále snižuje. Podle dostupných informací v roce 2020 již dvacet šest členských států Rady Evropy tento chirurgický zákrok pro změnu pohlaví nevyžadovalo (viz § 86 výše).

167. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby Soud mohl dospět k závěru, že odmítnutí vnitrostátních orgánů právně uznat změnu pohlaví

stěžovatelů z důvodu nepodstoupení chirurgického zákroku přeměny pohlaví vedlo k nedůvodnému porušení jejich práva na respektování soukromého života.

d) Závěr

168. V důsledku toho došlo k porušení článku 8 Úmluvy z důvodu neexistence jasného a předvídatelného postupu pro právní uznání genderové identity, a tedy křestního jména nebo kódu, v úředních dokumentech rychle, transparentně a přístupně (viz § 157 výše). Kromě toho odmítnutí vnitrostátních orgánů uznat mužskou totožnost stěžovatelů z důvodu nepodstoupení chirurgického zákroku přeměny pohlaví vedlo v projednávaném případě k narušení spravedlivé rovnováhy, kterou je stát povinen zachovávat mezi veřejným zájmem a zájmem stěžovatelů (viz § 165 výše). Za těchto podmínek již Soud nepovažuje za nutné zkoumat argumenty stěžovatelů týkající se nemožnosti provést chirurgický zákrok přeměny pohlaví na genitálu v Rumunsku (viz § 122 výše).

[§ 169.–171. IV. K tvrzenému porušení článků 6, 13 a 14 Úmluvy namítanému prvním stěžovatelem

§ 172.–174. V. K tvrzenému porušení článku 12 Úmluvy namítanému prvním stěžovatelem

§ 175.–189. VI. K aplikaci článku 41 Úmluvy]

Výrok rozsudku

Z těchto důvodů Soud rozhodl jednomyslně, že:

1. stížnosti co do námitek na poli článku 6, 8, 13 a 14 Úmluvy jsou přijatelné a námitky na poli článku 12 Úmluvy jsou **nepřijatelné**;

3. **článek 8 Úmluvy byl porušen**;

4. není třeba přezkoumávat podstatu námitek na poli článků 6, 13 a 14 Úmluvy.